

De Sacharovprijs bestaat 20 jaar: voor democratie, tegen onderdrukking

Het geloof in democratie en universele mensenrechten kan twee kanten hebben. Mensenrechtenactivisten hebben vaak te maken met discriminatie, intimidatie en zelfs fysiek geweld. Een aantal laureaten symboliseert de strijd tegen onderdrukking, religieus fundamentalisme of opsluiting in werkkampen.

Anatoli Martsjenko

Actievoeren voor mensenrechten en democratie kan een kwestie zijn van leven of dood. Sovjetdissident Anatoli Martsjenko was een van oorsprong Oekraïense arbeider die mensenrechtenactivist werd. Hierdoor bracht hij twintig jaar in gevangenschappen en werkkampen door. De wreedheden aldaar heeft hij later beschreven in zijn boeken. Onder andere via hongerstakingen vestigde hij de aandacht op mensenrechtenproblemen in de voormalige Sovjet-Unie. In 1986 werd dit hem fataal. In de gevangenis weigerde hij drie maanden lang te eten, zolang zijn eis om alle politieke gevangenen van de USSR vrij te laten niet werd ingewilligd. Hij stierf op 48-jarige leeftijd en is de enige persoon aan wie de Sacharov-prijs postuum is toegekend – in 1988.

Alexander Dubček

De eerste van de twee Alexanders die de Sacharovprijs hebben gewonnen. Alexander Dubček bracht verandering teweeg toen hij binnen de Tsjecho-slowaakse communistische partij was opgeklommen tot eerste secretaris en dus macht en invloed had. De Slowaakse politicus werd in 1968 het gezicht van de hervormingsbeweging in Tsjecho-Slowakije. Zijn doel was het standaard Sovjetmodel van socialisme aan te passen en een socialisme met een menselijk gezicht te creëren. Het Parlement beloofde Dubček in 1989 met de Sacharovprijs, kort na de fluwelen revolutie.

Aung San Suu Kyi

De Birmese politieke partij, de *National League for Democracy*, won in 1990 de algemene verkiezingen. Het meest vooraanstaande partijlid, Aung San Suu Kyi werd echter geen premier. In plaats daarvan werd ze gevangengezet door de regerende militaire junta, teneinde haar roep om democratie de kop in te drukken. Suu Kyi heeft sindsdien meer dan dertien jaar onder huisarrest gestaan. Ze kon dus niet reizen of communiceren met de buitenwereld, was gescheiden van haar kinderen en vervreemdde van haar echtgenoot, die in Engeland overleed terwijl zij nog in Birma was. In 1990 beloofde het Europees Parlement haar moed en inzet voor democratie en vrede.

Taslima Nasreen

"Wie niet elke dag vecht voor zijn vrijheid en zijn leven, verdient geen van beide." Taslima Nasreen citeerde Goethe toen zij in 1994 de Sacharovprijs in ontvangst nam. Haar leven staat in het teken van verzet tegen de onderdrukking van vrouwen en religieus fundamentalisme in Bangladesh. Ze heeft talrijke artikelen geschreven, waarmee ze zich felle kritiek en een aantal doodsbedreigingen van religieuze fundamentalisten op de hals heeft gehaald. Na jarenlang te zijn bedreigd, heeft Nasreen het Europees Parlement om hulp gevraagd. Het EP heeft vervolgens middels een resolutie een beroep gedaan op de regering van Bangladesh om haar veiligheid te garanderen. Ze bleef echter gevaar lopen en is in 1999 gedwongen om haar land te verlaten. Momenteel leeft ze in ballingschap in India.

Wei Jingsheng

Wreedheden in de gevangenis waren ook aan de orde van de dag voor de winnaar van 1996, de Chinese dissident Wei Jingsheng. Hoewel hij aanvankelijk een voorstander was van de Maoïstische culturele revolutie, raakte hij gedesillustioneerd en is hij zich gaan inzetten voor democratie en mensenrechten. In 1978 hing hij een affiche aan de "muur van de democratie" in Peking, waarin hij vroeg om de democratisering van China. Na deze en andere activiteiten werd hij ervan beschuldigd de regering omver te willen werpen en tot vijftien jaar gevangenisstraf veroordeeld. Na zijn vrijlating in 1993 heeft hij slechts twee jaar van de vrijheid kunnen genieten, omdat hij kritiek bleef uiten op het gebrek aan democratie en daarom opnieuw achter de tralies terecht kwam. Vanwege zijn steeds slechter wordende gezondheid en onder zware internationale druk heeft de Chinese regering hem in 1997 vrijgelaten. Momenteel woont hij in de Verenigde Staten.

Oswaldo Payá

Is het mogelijk om langs legale weg te winnen van een dictatuur? Het antwoord van Oswaldo José Payá Sardiñas zou "ja" zijn. Deze Cubaanse activist heeft geen rebellenleger opgezet om ten strijde te trekken tegen het regime van Fidel Castro. Wel blijft hij langs legale weg druk uitoefenen om het systeem te hervormen. Tijdens de jaren negentig wilde hij zich twee keer kandidaat stellen voor het Cubaanse parlement, maar dit liet de regering niet toe. Vervolgens zette hij samen met anderen het 'Varela-project' op, voor vrijheid van meningsuiting, vrije pluralistische verkiezingen en de vrijlating van alle politieke gevangenen. Ongeveer 25 000 Cubanen sloten zich aan. Ondanks steun voor een referendum heeft Havana de oproep hiertoe niet alleen genegeerd, maar in maart 2003 zelfs twee derde van de activisten (75 mensen) veroordeeld tot lange gevangenisstraffen. Hij ontving de prijs in 2002.

Hauwa Ibrahim

Amputatie van een hand als straf voor diefstal? Steniging als straf voor overspel? Dit lijken middeleeuwse praktijken, maar ze komen nog steeds voor in Noord-Nigeria, waar nog steeds een zeer strenge vorm van de sharia van kracht is. Hauwa Ibrahim is een van de weinige vrouwelijke juristen die zich in Nigeria inzetten voor mensenrechten en protesteren tegen religieus fundamentalisme. Ze heeft als advocate meerdere personen verdedigd tegen wie de doodstraf of wrede marteling was geëist. Daarnaast maakt ze zich sterk voor onderwijs, dat ze beschouwt als een manier om vrouwen zelfstandigheid te bieden en als de beste verdediging voor de allerarmsten. In 2005 ontving Hauwa Ibrahim de Sacharovprijs.

Alexander Milinkevitsj

Wit-Rusland wordt de afgelopen jaren wel de laatste dictatuur van Europa genoemd. De Sacharovprijswinnaar van 2006, Alexander Milinkevitsj, heeft zijn leven lang gewerkt om van zijn land een democratie te maken waarin de mensenrechten volledig worden gerespecteerd. Milinkevitsj was de officiële presidentskandidaat voor de verenigde democratische oppositie in Wit-Rusland en bood daarmee een alternatief voor het regime van Alexander Loekasjenko. De verkiezingen van 2006 werden echter door Loekasjenko gewonnen. Hoewel de verkiezingsuitslag volgens de EU is gemanipuleerd, slaagde Milinkevitsj er toch nog in om zes procent van de bevolking achter zich te krijgen. Sindsdien is hij onder verschillende voorwendsels meermaals gearresteerd en vastgehouden.

Salih Mahmoud Osman

Soedan is synoniem geworden voor instabiliteit en lijden. Ondanks het voortdurende gevaar zijn er dappere mensen die de slachtoffers van de burgeroorlogen helpen. Een van hen is Salih Mahmoud Osman, die rechtsbijstand en medische hulp heeft geboden aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Hij heeft hiervoor een hoge prijs betaald, want hij is door de Soedanese regering meer dan zeven maanden gevangengezet en leden van zijn familie zijn vermoord of door milities uit hun huizen gezet. Toch heeft hij zijn strijd voor rechtvaardigheid voortgezet en momenteel zetelt hij in het nationale parlement van Soedan. In 2007 ontving Osman de Sacharovprijs.